

ex Dionysio vidimus, ecclesia auferet suffragari defunctis, nisi, Dei Spiritu revelante, eam sciret esse voluntatem Dei. Dicitur igitur modus suffragii ille modus, per quem ecclesia potest suffragari defunctis et eos juvare. De fide enim est, quod ecclesia potest juvare defunctos. Sed modus in particulari juvandi non est de fide, nec scitur ab ecclesia. Et ideo communi quodam vocabulo et generico illam insinuat, dum ait: Concedo tibi indulgentiam per modum suffragii.

Secunda formula est, si dicat: Ego concedo huic vel illi defuncto indulgentiam *in forma ecclesiae consueta*. Cujus quidem formulae eadem est significatio. Nam quia ecclesia non minus affirmat factis quam decretis, sicut, si expresse decrevisset, se posse juvare defunctos per viam indulgentiae, omnino esset certum illud juvamen, quantum esset ex parte ecclesiae, si indispositio suscipientis non impediret; ita etiam, si ecclesia consuevit juvare defunctos hac via, certum est, quod juvat; licet, quia modus, quo juvat, est incertus, explicetur generali vocabulo „in forma ecclesiae consueta.“

Tertia formula potest esse: *Concedo huic indulgentiam plenariam*, nihil amplius addendo. Et tali formula dicitur a Felisso¹ num fuisse quemdam pontificem erga quemdam doctorem Parisiensem defunctum; quem quum pontifex audisset, dum viveret, defendisse potestatem pontificis circa indulgentias in defunctis, gratitudinis ergo jam defuncto concessit indulgentiam plenariam.

His igitur vel similibus formis uti potest, quum per indulgentias juvare vult defunctos:

Quod quidem non solum facere potest, sed (ut puto) et tenetur hoc praesertim tempore; tum quia, quum hanc potestatem a Domino acceperit, tenetur illa uti in aedificationem, ne abscandat talentum Domini sui; tum etiam quia, quum hoc tempore haeretici negent illam potestatem,

¹ Forsitan ille Mathias Felisius (Katz) O. Min., qui scripsit Institutionis christianae cathol. elucidationem (Antverpiae 1575) et alia. Cf. Hurter, Nomenclator liter. recent. theol. cath. I. 35.

tenetur non solum dictis sed factis confiteri fidem suam haeresi contrariam, ne dissimulatio usus potestatis haereticos in suo errore confirmet; tum demum quia hoc tempore animae purgatorii plus egent subsidio, quam alio, propter discessionem multorum innumerabiliumque ab ecclesia, qui defunctis subtraxerunt sua suffragia.

Et haec dicta sint de secundo dubio.

Quaestio III.

12. Ad tertiam dubitationem, *quidnam sit agendum de jam concessis indulgentiis*, respondeo, reformandas esse, ut in decreto de indulgentiis Sess. XXV. asseruit concilium Tridentinum.¹ Caeterum in ipsa reformatione salva justitia et charitate cavendum est, quantum fieri potest, scandalum tum principum tum etiam populorum. Principes enim irritandi non sunt, dicente b. Ignatio Antioch.: „Nolite irritare principes et nolite praebere occasionem iis, qui illam quaerunt.“ — Populi etiam ex indiscreta correctione indulgentiarum offendi possent, putantes, ecclesiam hactenus in ea re errasse, et suspicantes, quod in aliis etiam rebus errare poterit, quod haeretici totis viribus nituntur suadere.

Alii etiam, qui pro obtinendis indulgentiis suas pecunias expenderunt, conquiri juste poterunt, si sine causa eis auferantur.

In moderandis etiam indulgentiis cavenda est techna daemonis, qua praetextu zeli honoris Dei traducere solet pia opera, tanquam sint abusus, quum abusus non sint. Hoc enim praetextu usus per Iconoclastas nisus est abolere usum imaginum tanquam idolatriam. Hoc etiam praetextu episcopos et sanctos seduxit, suadens abusum esse non rebaptizare baptizatos ab haereticis; quia maluerunt, ut inquit Augustinus in libris de baptismo, novum aliquid moliri, quam tenere consuetudinem, cujus defensionem non intelligebant, et occurrerunt animo verisimiles quaedam rationes et praecluserunt iter intelligendae veritati.

¹ Vide supra pag. 112 not. 1.

13. Scandalo igitur et hac daemone techna vitatis, via moderandi indulgentias jam concessas poterit esse, quam innuit concilium Tridentinum loco jam citato: nempe ut ordinarii examinent per suas dioeceses indulgentias, quae illic sunt in usu, et earum modum et causas et fructum vel abusus ex eis secutos, et referant ad summum pontificem. Quodsi invenerit illarum aliquas sine causa concessas vel ex causa parva, poterit eas abolere, vel novam et sufficientem causam addere; si invenerit etiam exorbitantes abusus ex eis secutos, etiam in causam habentibus poterit abusus corrigere, vel, si non corrigantur, privilegium indulgentiarum auferre; si autem invenerit causam convenientem vel tolerabilem, ut communiter invenitur, et fructum convenientem, ita quod tota res magis spectet ad aedificationem quam ad destructionem, debet eas relinquere, licet non perpetuae sint, vel etiam confirmare, quia privilegia juste concessa, iis, qui illis non abutuntur, non debent sine causa tolli.

Et haec de tertia dubitatione.

Quaestio IV.

14. Quartum quaesitum fuit, *an verba illa „de injunctis poenitentia“ apponi debeant in concedendis indulgentiis.*

Respondeo, posse quidem summum pontificem illa formula uti, qua quidem usi sunt multi pontifices, praesertim in antiquiori ecclesia, in qua vigeat observatio canonum poenentialium.

Non tamen expedit ob nonnullas rationes.

Primo quia primitiva ecclesia, in qua vigeat fervor christianorum adimplentium poenitentias juxta canones injunctas, adhuc tamen relaxabat poenitentias nondum quidem injunctas, sed coram Deo debitas et a ministris, si indulgere nollent, injungendas.

Quod constat 1^o ex Cypriani epistola ad Cornelium papam, ubi legitimus quod, quum decrevisset in concilio episcoporum, lapsis imponere longiorem poenitentiam, au-

tequam ea imponeretur per ministros sigillatim, decrevit mutare sententiam ob imminetem persecutionem, atque ita relaxavit illis poenitentiam illam longiorem, quae quidem relaxatio indulgentia fuit nondum per ministros injunctae poenitentiae. Ejus verba sic habent: „Statueramus quidem pridem, frater charissime, participato invicem nobiscum consilio, ut, qui in persecutionis infestatione supplantati ab adversario et lapsi fuissent, et sacrificiis se illicitis maculassent, agerent diu poenitentiam plenam, et si periculum infirmitatis urgeret, pacem sub ictu mortis acciperent. Nec enim fas erat aut permittebat paterna pietas et divina clementia ecclesiam pulsantibus claudi, et dolentibus ac deprecantibus spei salutaris subsidium denegari, ut de saeculo recedentes sine excommunicatione et pace ad Dominum dimitterentur; quando permiserit ipse et legem dederit, ut ligata in terris et in caelis ligata essent, solvi autem possent illic, quae hic prius in ecclesia solverent. Sed enim quum videamus, diem rursus alterius infestationis appropinquare coepisse, et crebris atque assiduis ostentionibus admoneamur, ut ad certamen, quod nobis hostis indicit, armati et parati simus, plebem etiam nobis de divina dignatione commissam exhortationibus nostris paremus, et omnes omnino milites Christi, qui arma desiderant et praelium flagitant, intra castra dominica colligamus, necessitate cogente censuimus eis, qui de ecclesia Domini non recesserunt, et poenitentiam agere et lamentari ac Dominum deprecari a primo lapsus sui die non destiterunt, pacem dandam esse, et eos ad praelium, quod imminet, armari et instrui oportere.“¹

2^o Quoties concilia antiqua sigillatim imponunt poenitentias et eas ex misericordia suo decreto imminuunt, faciunt indulgentiam de injungendis, et non de injunctis poenitentia. Cujus rei exemplum habemus in concilio Nicaeno can. XI. et XII., ubi dicitur de his, qui sine necessitate praevaricati sunt, aut sine ablatione facultatum, aut

¹ S. Cypriani ep. synodica ad Cornelium ex conc. Carthag. secundo sub Cypriano c. 1. Migne P. L. 3. 853.

sine periculo aut aliquo hujusmodi, quod factum est sub tyrannide Licinii: „Placuit synodo, quamvis humanitate probentur indigni, tamen eis benevolentiam commodari. Quicumque igitur veraciter poenitentiam gerunt, tribus annis fideles inter audientes habeantur. . . Quicumque vocati per gratiam, primum quidem impetum monstraverunt deponentes militiae cingulum, postmodum vero ad proprium vomitum sunt relapsi, ita ut quidam et pecunias tribuerent et beneficiis militiam repeterent, hi decem annis post triennii tempus (quo inter audientes erunt) in afflictione permaneant. Sed in his omnibus propositum et speciem poenitentiae convenit explorare. Quotquot enim metu et lacrymis atque patientia vel bonis operibus rebus ipsis conversionem suam, non simulationem demonstrant, hi definitum tempus auditionis implentes tum demum fidelibus in oratione communicant; postmodum vero licebit episcopo de his aliquid humanius cogitare. Quicumque vero indifferenter tulerunt, aditum introeundi ecclesiam [praeclusum] sibi arbitrati sunt ad conversionem posse sufficere, hi definitum modis omnibus tempus impleant.⁴¹ Haec ibi illi patres. Qui quum dicunt, se indignis velle benevolentiam accommodare, ac proinde illis minorem poenitentiam imponunt, relaxant procul dubio poenitentiam injungendam; quum vero postea faciunt episcopis facultatem relaxandi etiam injunctam poenitentiam, concedunt illis facultatem concedendi indulgentias de injunctis. Quia procul dubio, quum sacerdotes indulgent, coram Deo indulgent et non solum in foro exteriori, sicut saeculares principes, quia claves regni colorum ipsum regnum aperiant, quod non tam externum quam internum est; dicente Domino: „Regnum Dei intra vos est,⁴² et Paulo asseverante: „Regnum Dei non est esca et potus, sed justitia et pax, et gaudium in Spiritu Sancto.⁴³

Ex concilio etiam Triburiensi can. 34. idem probari potest. Ait enim: „Undique bella consurgunt, hostes sae-

¹ Can. XI. et XII. ex versione Dionysii Exig. Mansi II. 681. Cf. interpretationem eorumdem apud Hefele Conciliengesch. 2. edit. I. 414 s.

² Luc. 17. 21.

³ Rom. 14. 17.

viunt, inimica gens paganorum insequitur populum christianorum; impletum est enim, quod evangelica testatur historia: „Surget gens contra gentem et regnum adversus regnum⁴⁴ etc. Et alibi scriptum est: „Pugnabit orbis terrarum pro eo contra insensatos.⁴⁵ Quapropter zelo divinae aemulationis accensi christianorum exercitus procedunt ad bellum, confidentes in eum qui dixit: „Vos ad certamen acceditis, ego praelior pro vobis. Fit conventus christianorum, fortiter dimicant isti pro fide, illi contra fidem. Unde fortissimo confortante Domino (sicut Matthathias pater Machabaeorum ait: „Non in multitudine exercitus fit victoria belli, sed de caelo venit fortitudo⁴⁶) saepe fuit victoria christianorum, victa est pars paganorum. Quare una cum interfectis paganis perempti fuerunt christiani captivi a barbaris, quia in impetu belli nequeunt distinguere. Idcirco justum decernentes statuimus cum interfectoribus misericordius agendum, ita ut 40 diebus poenitentiae indulgentius transactis, penes episcopum sit auctoritas et potestas, ut perpendat culpam, agat indulgentiam.⁴⁴ Haec illi. Qui minorem poenitentiam, quam par erat, imponentes, de injungendis poenitentibus faciunt indulgentias, et insuper concedunt facultatem episcopis indulgendi de injunctis.

15. Secunda ratio est, quia ecclesia posterior saepissime indulgentias concedit absolute, nil adjungendo de injunctis poenitentibus, sed concedendo remissionem omnium peccatorum, ut patet ex capite 27. concilii tertii Lateranensis sub Alexandro III.⁴⁷ et ex bulla expeditionis adversus infideles Innocentii III.⁴⁸ et ex concilio Constantiensi sess. 45. et Basiliensi sess. 24. et 45.⁴⁹ et ex Extravaganti Unigenitus⁵⁰ et Extravaganti Antiquorum.⁵¹ In

⁴¹ Matth. 24. 7.

⁴² Sap. 5. 21.

⁴³ Cf. I. Mach. 3. 19.

⁴⁴ Mansi XVIII. 149.

⁴⁵ Vide textum supra pag. 114 not. 2. allegatum.

⁴⁶ Ibid. not. 1.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Cap. 2. Unigenitus (V. 9). Est bulla Clementis VI. ad archiepiscopum Tarraconensem ejusque suffraganeos de anno jubilaei.

⁴⁹ Cap. 1. Antiquorum (V. 9). Bulla Bonifatii VIII. qua jubilaum primum instituitur.

quibus locis non solum dicitur concedi indulgentia omnium peccatorum, sed etiam indulgentia plenissima; quae esse non posset, si tantum esset de injunctis, quia plenior esset, quae etiam de injungendis concederetur.

In quadam etiam solemni forma concedendi indulgentiam plenariam dicitur, illum, qui illam suscipit, resitui innocentiae baptismali. Et quae Alexander III. loco citato concilii III. Lateranensis ait de iis, qui in bello contra haereticos obeunt, vera non essent, si tantum de injunctis poenitentis indulgentiam concessisset.

Quum igitur ecclesia moderna crebrius concedat indulgentias etiam de non injunctis, licet antiqua crebrius de injunctis indulgentiam concesserit, videtur mihi (salvo meliori judicio), modernos pontifices potius debere imitari modernam ecclesiam seclis abusibus, quam anteriorem. Nam tempora nostra similia sunt temporibus modernae ecclesiae, quam antiquae; quia in moderna sicut et in nostra cessaverant canones poenitentiales decreverat fervor et rigor spiritus, et ideo opus erat majori indulgentia; adeo quod si viri illi primitivi pastores cum omni sua sanctitate hodie extitissent, majori indulgentia usi fuissent, quam olim usi sunt; nam ut viri sancti et pii probe nosset, onera juxta humeros esse imponenda, nec juxta morem Pharisaeorum onera gravia alligarent supra cervices discipulorum, quae ipsi digito nollent tangere.

16. Tertio. Ecclesia, ut vidimus, dat indulgentias de functis; et non solum confessis, sed his etiam, qui suo tempore confitebuntur, modo contriti sint. Sed hujusmodi non possunt esse indulgentiae de injunctis, quia illis, qui non sunt confessi, non est injuncta poenitentia; mortuos etiam non obligat injuncta, ita ut teneantur jejunare etc.

Quarto. Si tantum indulgentia concederetur de injunctis, nihil vel parum concederetur, sed potius verbis magnificis et blandis sermonibus et benedictionibus homines deciperentur. Quod non solum non est ecclesiae facere, sed nec boni privati viri. Quod autem hoc ita sit, constat; quia tempore jubilaei vel indulgentiae plenariae, si tantum injunctae poenitentiae condonarentur, quia parvae

sunt hodie, quum jam non vigeant canones poenitentiales, et pro arbitrio sacerdotum minime dari soleant iis, qui illas non voluerunt, parum admodum sub magnificis verbis et pollicitationibus concederetur; illis vero, qui vel non susceperunt injunctas, vel susceptas expleverunt, nihil esset; quod plane illos deciperet. Non expedit igitur, communiter concedere solum indulgentias de injunctis, sed absolute illas concedere, prout exigit causa.

Et haec de quarto quaesito.

Quaestio V.

17. Ad difficultatem, qua quaeritur, *quid de indulgentiis, quae conceduntur coronis*, duo responderem. Alterum est, nullo modo expedire ut aboleantur. Secundum est, expedire ut reformentur modo convenienti.

Et primum quidem probari meo judicio potest validis rationibus, et facile solvi possunt rationes, quas in contrarium quidam adferunt. Primo enim, *quod non expedit illas abolere*, constat, quia secundum communem consensum doctorum pro quavis causa pia, quae cedat in honorem Dei et ecclesiae aedificationem, concedi potest aliqua indulgentia causae conveniens. Sed pium est recitare Pater Noster et Ave Maria et revereri rem sacram et benedictam etiam inanimatam, nisi velimus sequi Hussitas inanes putantes hujusmodi benedictiones contra usum ecclesiae, quae ab ipso sui initio benedixit altaria, templa, imagines, aquam, oleum, sal et multa alia, et contra ipsum sanctum Paulum, qui cibos ait sanctificare per verbum Dei et orationem.¹ Quum igitur pium sit recitare orationem dominicam et salutationem angelicam et revereri rem sacram (quales sunt calculi benedicti, qui et ex benedictione sacerdotali et ex applicatione ad sacrum usum sacri fiunt), poterit pro hac re indulgentia concedi, quum subsit causa aliquam conce-

¹ I. Tim. 4, 4 s.: Nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; sanctificatur enim per verbum Dei et orationem.

dendi. Si igitur abolerentur, tollerentur fructus hujusmodi indulgentiae.

Nec obstat quod quis dicat, concedi pro parva causa magnam indulgentiam. Quia quum varii sint doctores, d. Thomas¹ et alii fortassis probabiliores scholastici tenent, quod causa quantumvis parva sufficit ad consequendam totam indulgentiam, licet peccet, qui eam concedit. Et sic secundum istos ex abolitione calculorum amitteretur fructus totius indulgentiae. Secundum alios vero, qui tenent causam debere proportionari ipsi indulgentiae, licet pro tam parva causa non censeant consequi posse tantam indulgentiam, censent tamen posse consequi eam partem, quae respondeat, quia utile non debet pro inutili vitari. Quum igitur secundum omnes doctores, etiam eos qui parci sunt in indulgentiis, semper aliquid luemur, non expedit tollere hoc lucrum ecclesiae, sed illo relicto tollere abusum.

18. Secundo, non solum tollerentur, abolitis calculis, fructus indulgentiae, sed multa alia meliora et majora bona, quae huic usui adnexa sunt hoc praesertim tempore. Nam quum haereticis negent potestatem concedendi indulgentias vivis vel defunctis, negent intercessionem et cultum beatae Virginis et aliorum sanctorum, satisfactiones poenitentiales et thesaurum ecclesiae, per concessionem harum indulgentiarum et earum susceptionem et usum fit protestatio hujus fidei contra haereticos, quae Deo valde grata est et honorifica et valde utilis ecclesiae. Occasione etiam calculorum conceditur indulgentia frequentantibus sacramenta confessionis et communionis, frequentantibus etiam orationes; ex qua re innumerae animae Catholicorum in Italia, Hispania, Gallia, Germania, ut nostri experientia norunt, ad Deum sunt conversae et vitam mutarunt, adeo ut sperandum esset, quod si usus orationis et sacramentorum hac vel quacumque alia pia occasione inualesceret, hac via posset ecclesia reformari, cujus reformatio maxima causa est ad concedendas indulgentias. Nullo igitur modo expedit, hos et similes fructus auferre, quales sunt devotio ad claves

¹ In lib. IV. Sent. dist. 20. art. 3.

ecclesiae et sanctos, humilitas et reverentia ad res sacras, spes veniae; quae omnia occasione hujus legitimi usus calculorum dominus clarigitur.

Tertio, non solum abolitis calculis tolluntur jam dicta bona, quae magna sunt, sed sequuntur multa inconvenientia et damna. Et primum est suggillatio pontificum, qui hujusmodi indulgentias concesserunt, quasi decepti sint in re gravissima, nempe in cultu Dei et sacramentis; quum indulgentiarum concessio et usus ad cultum Dei et satisfactionem sacramentalem etiam pertineant. Viri et pii et sancti atque pene totus populus christianus, demptis paucis sciolis, videbuntur decepti, quum tamen illorum consensus communis a Spiritu Sancto esse videatur, haeticorum autem opinio irridendum indulgentias videbitur confirmari. Non ergo expedit hujusmodi abolitio.

19. Superest autem, ut objectiones quasdam, quae in usum calculorum fieri solent, resolvamus.

Primo opponunt nobis F. Dominicus de Soto, qui hujusmodi usum calculorum impugnat in suo IV. Sent.¹ Sed hanc objectionem solvimus, opponendo illi Navarrum in Relectione sua de indulgentiis² et Antonium a Corduba Lib. de indulgent. qu. 18.

Secundo opponunt, pro parva causa dari magnas indulgentias. Respondemus imprimis, non esse tam parvam causam, sicut ipsi putant. Quia non est solum causa ipsa oratio, quae imponitur, dominica, sed jam dicta confessio et protestatio fidei et spes veniae et reverentia et devotio et frequentatio orationis et sacramentorum et renovatio et reformatio vitae, et, ut supra diximus, causa etiam in se parva, conjuncta vel relata ad magnam, magna censenda est. — Respondemus item, quod poena quaevis temporalis, licet respectu nostri sensus magna sit, respectu tamen divinae misericordiae et potestatis clavium, per quas gementi

¹ Cf. in lib. IV. Sent. dist. 21. q. 1. art. 2.

² Martini Navarri Opp. ed. Colon. Agripp. 1616 tom. III. p. 542s.: Commentarius de anno jubilei et de indulgentiis. Cf. ibid. p. 477: Miscell. 12. s. De oratione, praesertim de rosario.

conceditur remissio culpae et poenae aeternae et gratia et jus ad aeternam haereditatem, non est tam magna, ut requirat tam ingentem causam ad remissionem; praesertim quum secundum d. Thomam et Durandum et alios ex quavis causa pia valeat indulgentia etiam male concessa. — Praeterea licet demus parvam esse causam, non ob id sequitur, abolendum esse usum hujusmodi calculorum, sed reformandum.

20. Tertio opponunt nonnulla, quae sequi dicunt ex usu hujusmodi calculorum, nempe vilitas et incredulitas erga indulgentias, quae tam passim dantur, mendacia confingentium hujusmodi indulgentias, licentia peccandi ex tam facili venia, omissione orationis et satisfactionis etiam pro defunctis, quos omnino putant per calculos liberatos esse a purgatorio. Respondemus, ista non sequi ex usu moderato calculorum, quem solum probamus, sed ex immoderato. Et, si moderatum aliqui reprehendunt et asserunt, ex illo sequi jam dicta vitia, dico, per accidens illa sequi. Quia nulla est res tam sancta, qua non possit abuti humana privitas. Ob id tamen non est tollendus usus rerum. Alioquin nec sacramentis nec aliis rebus sacris esset utendum. Deinde dico, quod quantum experientia ego et nostri cognovimus, qui his utuntur non incidunt in praedicta inconvenientia, sed illi potius qui his calculis nolunt uti et illos spernunt. Nam qui devoti sunt, quales fere sunt illi, qui hujusmodi calculos petunt et desiderant, non incidunt in ista vitia, sed indevoti et contemptores et faciles ad iudicandum facta suorū superiorum et ex sensu et non ex fide metientes divinam et ecclesiasticam potestatem. Praeterea scandala hujusmodi, quae orta sunt occasione indulgentiarum in ecclesia, praesertim orta sunt propter avaritiam immistam ministrorum, qui indulgentias venales faciunt. Inde enim contemptus illarum nascitur et mendacia et incredulitas caeteraque mala. Indulgentiae vero, quae ob usum calculorum conceduntur, gratis dantur, et non passim conceduntur vel quibuslibet, sed tantum piis personis, quae illas desiderant. Ideo ex illis non nascuntur jam dicta scandala.

Quarto opponunt de animabus purgatorii: Quod si per orationem in his calculis factam anima una magnam debens poenam liberaretur, crudelis esset Deus, qui tandiu illam cruciaret, quum per brevem orationem erui posset. Respondetur, quod si animae ob hujusmodi orationem liberantur, causa liberationis non est sola illa brevis oratio, sed multa bona adnexa illi orationi, de quibus jam supra diximus. Ob quae, si Deus misericors eruere vult animam aliquam a purgatorio, non ob id est crudelis, si, hujusmodi suffragiis non adhibitis, eam luere poenas sinat. Quia justa et non crudelis fuit sententia, qua illam ad illas poenas luendas damnavit. Quae quidem sententia non ita absoluta fuit, ut omnino deberet luere poenas, sed ut vel eas lueret vel suffragiis juvaretur; quibus non adhibitis, sequitur, ut eas luat absque aliqua crudelitate.

21. Quinto opponunt, videri superstitiosum, quod inanimis signis benedictio et indulgentia concedatur, et ideo abolendam esse hujusmodi superstitionem, praesertim quum de novo sit introducta. Respondemus, duo esse considerata haec in re. Alterum est benedictio ipsa, alterum vero concessio indulgentiae. Et quidem benedictionis capaces sunt ipsae sphaerulae sicut et cibi et alia, de quibus superius diximus. Quod negare error fuit Joannis Hus et Lutheranorum. Hoc enim ipso quod supra applicatae sunt ad usum Dei et sanctorum, sacrae factae sunt, sicut imagines, quae in domo pictoris vel sculptoris nihil sacrum habent, positae in altari vel templo efficiuntur sacrae. Ultra hanc vero sanctitatem accedit alia ex benedictione sacerdotali, quia Deus benedicit, quod sacerdos benedicit. In benedictione igitur nulla est superstitio. — Indulgentia vero non conceditur lignis (id enim esset superstitiosum), sed conceditur hominibus sumentibus indulgentiam. Causa vero concessionis non est profana vel ludicra contractatio lignorum, quia hoc non esset causa pia, sed est ipsa oratio et etiam reverentia et pietas erga ipsas sphaerulas, quae benedictae et sacrae sunt. Quorum utrumque causa pia est. Pium siquidem est orare, et pium est sacra revereri et rebus sacris uti in eum usum, in quem sacratae sunt.

Si igitur superstitiosum esset, ob orationem ad calceos benedictos factam concedere convenientem indulgentiam, superstitiosum quoque esset, eam concedere ob visitationem quorundam templorum vel altarium, ob processionem per aliquos vicos, ob auditionem missae, praesertim in capella papae, vel susceptionem benedictionis die paschatis ab ipso. Quod tamen asserere non est nisi errantium et „non intelligentium neque quae loquuntur neque de quibus affirmant.“¹

22. Quia igitur usus calculorum benedictorum non est cur aboleatur, sed potius multis de causis retineatur, superest ut, si aliquis se immiscuit abusus, reformetur. Quod quidem commode fiet, si tam in concedendis indulgentiis quam in jam concessis conveniens causa apponatur ad indulgentiam, quae debet concedi.

Et quidem si plenaria erit, videtur mihi sufficiens causa: congrua quaedam frequentatio orationis et sacramentorum poenitentiae et communionis. Ex hac enim ultra professionem fidei in haereticos hujus temporis, sequitur etiam renovatio et reformatio morum. Quae duo magna causa sunt plenariae indulgentiae, quia ad magnam Dei gloriam et ecclesiae utilitatem cedunt.

Et haec dicta sint de indulgentiis ob usum calculorum concessis. Et omnia a me dicta libenter et humiliter submitto non solum iudicio sanctae sedis apostolicae sed etiam cujusvis melius sentientis.

¹ I. Tm. 1, 7.

X.

Suffragium de Johanne Grimani, patriarchae Aquilejensis, doctrina de praedestinatione, in concilio Tridentino cum processu ejusdem patriarchae propositum.

Quando ita jussit D. V. Ill^{ma} breviter dicam et sincere, quid de unaquaque propositionum, quas ejus jussu excerpti ex quadam epistola mihi videbatur.

Fateor tamen, me paene invitum istas annotationes fecisse, tum quia habet s. officium multos viros doctos et exercitatos, qui melius possent ista praestare, tum quia mens divisa et in prociectu itineris posita non potuit libros videre, nec sese colligere ad hanc rem mature (ut par erat) considerandam. Ideo condonabit D. V. Ill^{ma}, si quid erratum fuerit, condonabit etiam, ut spero, si sincere proferram, quid mihi videatur de quibusdam in illa epistola insertis. Nam contra personam ejus (auctoris) profiteor me nihil dicturum, et quia mihi facile persuadeo, ipsum catholicum esse et iudicio sanctae matris ecclesiae subjectum, et quia etiam, quum non esset in rebus sacris et in dogmatibus ecclesiae satis exercitatus, scripsit bona fide et absque pertinacia quae sibi vera videbantur, et quae si visa sibi fuissent aut ostensa ecclesiae doctrina contraria, ea facilitate rejecisset neque ut sua recognosceret. Subjiciam singillatim ipsasmet propositiones ab eo vulgari sermone scriptas et quaecumque iudicium meum de unaquaque eorum.

Propositio I.

Prima igitur propositio est: „*Li predestinati non si possono dannare, nè li presciti salvare.*“ Quae quidem